

ВПЛИВ СИТУАЦІЙНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ НА ПРОЦЕС РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ

Виходячи з аналізу джерел та актуальності обраної проблеми, метою статті є висвітлення специфічних рис процесу ресоціалізації, які проявляються під впливом конкретних особливостей культурно-історичного розвитку країни.

Автор статті звертає Вашу увагу на акценти, розставлені соціологічною інтерпретацією змісту поняття «ресоціалізація». Вони вказують передусім на параметри масової соціальної мобільності. Таким чином, соціологічний аналіз, що володіє великою евристичністю, орієнтує дослідників на виявлення широкій типології соціальних явищ і процесів.

Період функціонування кризового суспільства визначається як проблемний, оскільки його громадянам доводиться постійно стикатися з проблемами, які раніше їх не хвилювали. І не тільки стикатися, а й вирішувати їх, відповідно до реалій життя. Людина, яка опинилася у проблемній ситуації, постає перед вибором: починати вирішувати проблему і водночас терпіти всі негаразди життя, чи залишити все без змін і змиритися з наявністю проблеми.

Автор звертає увагу на парадоксальність ситуації, що виникає внаслідок соціальних трансформацій. Вона полягає в тому, що перетворення соціального простору, супроводжуване змінами функцій, а почасти і суттєвими втратами для різних соціальних груп, водночас сприяє актуалізації особистісної суб'єктності, відкриваючи для індивідів нові, раніше недосяжні, непривабливі або просто невідомі їм частини соціального простору. Більше того, дисбаланс соціальної структури сприяє не тільки руйнації, а й народженню нових соціальних груп, започаткованих найбільш творчими та активними індивідами. Тобто групові втрати для індивідів можуть поставати як набутки.

Ключові слова: ресоціалізація, ситуація, бідність, криза, реструктуризований простір, аномія, девіація.

Постановка проблеми. Сьогодні стає очевидним, що здатність проживати у реструктуризованому просторі і часі має свої межі, переступаючи через які, суспільство наражається на масове безумство. Тому як індивід, так і соціум відчувають потребу в концентрації простору і часу (державність, самостійність, незалежність, дієві реформи, за якими можна було б побачити кінець випробовуванням і т. ін.). Останнім часом для вирішення власних проблем люди використовують протизаконні дії частіше, ніж у дореформений період. До того ж одні й ті ж індивіди або групи стають учасниками відразу декількох типів неправових соціальних взаємодій: в одних вони можуть бути об'єктами не правової свободи більш сильних соціальних суб'єктів, а в інших, – навпаки, самі стають суб'єктами.

Сучасне суспільство знаходиться у стані аномії. Вона являє собою результат конфлікту чи розбіжностей між “культурною” та “соціальною” структурами, що виражається в унеможливленні досягнення “цілей, що їх визначає культура” нормальними, законними, установленними у суспільстві засобами. Цей стан спонукає до пошуку інших – девіантних – способів задоволення потреб та пошуків шляхів ситуативної ресоціалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «ресоціалізація» вперше було введено в науку американськими соціальними психологами А. Кеннеді і Д. Кербером для позначення процесу “вторинного” входження індивіда до соціокультурного середовища [3, с.8] в результаті особистісних криз і «дефектів» соціалізації (ресоціалізація звільнених з місць позбавлення волі, безробітних, придбаної інвалідності) або в результаті зміни соціокультурного оточення (ресоціалізація мігрантів) [2, с.103].

Українські та російські науковці стали активно використовувати поняття «ресоціалізація» в 1960-і роки у період активного розвитку соціальних наук, насамперед соціології. В останні

роки трансформація соціальних відносин в нашій країні також стала привертати увагу вітчизняних дослідників до проблем соціокультурної ресоціалізації особистості. Суттєве значення для розвитку уявлень про сутність цих процесів мають дослідження А.А. Бодалева, І.С. Кона, Д.А. Леонтьєва, Ю.М. Орлова, Е.А. Орлової, В.А. Петровського, А.А. Реан, Ю.М. Резника, В.Е. Чудновського, В.А. Ядова та ін.

Зокрема, науковці досліджували конкретні механізми соціокультурної адаптації і формування особистісних смислів в умовах зміни суспільних відносин при одночасному русі індивіда за стадіями життєвого циклу з точки зору самих різних напрямків: культурної антропології, екзистенційної філософії, акмеології, психології розвитку, психології спілкування, соціології малих груп. Поряд з цим увагу дослідників привернула не лише первинна соціалізація, а й ресоціалізація особистості в більш зрілих вікових періодах.

Окремі автори вважають, що «перехідною ланкою від десоціалізації до соціалізації є процес ресоціалізації» [1, с.5].

Постановка завдання. Виходячи з аналізу джерел та актуальності обраної проблеми, метою даної статті є висвітлення специфічних рис процесу ресоціалізації, які проявляються під впливом конкретних особливостей культурно-історичного розвитку країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті соціальної та культурної антропології інтерпретація даного терміна наближається за змістом до терміну «адаптація». Ресоціалізація розглядається як процес засвоєння нового соціокультурного середовища, який передбачає інтеграцію в систему суспільних відносин, задоволеність суб'єкта своїм матеріальним становищем, почуттям емоційного комфорту. При цьому підкреслюється тривалість цього процесу і його стадійність: від етапу ціннісного конфлікту через «культурний шок» до відновлення і налагодження контактів у новому соціокультурному середовищі і повернення в стан емоційного комфорту.

У соціологічних дослідження ресоціалізація постає у вигляді корекції дорослого процесу соціалізації, що відхиляється від норми. Етап відлучення від старих цінностей, норм, ролей та правил поведінки називають десоціалізацією. Наступним етапом є навчання новим цінностям, нормам, ролям та правилам поведінки, що замінять старі, він зветься етапом ресоціалізації.

З позицій теорії ідентичності Н. Смелзера [7, с.112], ресоціалізація передбачає набуття нової соціальної ідентичності або закріплення досягнутої раніше в нових соціальних умовах реконструйованої реальності. Таким чином, суспільство, дбаючи про вирівнювання можливостей індивідів в їхній соціальній адаптації, організовує ресоціалізаційну діяльність різних інститутів ресоціалізації, що володіють для цього відповідними кадрами та матеріальною базою.

За Е. Гіденсом, ресоціалізація – вид особистісної зміни, за якої зрілий індивід переймає тип поведінки, відмінний від прийнятого ним раніше [4, с.290].

Автор статті вважає доречним звернути Вашу увагу на акценти, розставлені соціологічною інтерпретацією змісту поняття «ресоціалізація». Вони вказують передусім на параметри масової соціальної мобільності. Таким чином, соціологічний аналіз, що володіє великою евристичністю, орієнтує дослідників на виявлення широкої типології соціальних явищ і процесів.

Соціологи відзначають, що потреба в ресоціалізації виникає у переломні та стабільні періоди розвитку суспільства. Так, на думку А.М. Шевченко, ресоціалізація в стабільному суспільстві носить частковий характер і зачіпає «окремі соціальні групи, які з тих чи інших причин потребують коригування своїх уявлень і принципів поведінки» [10, с.93].

Одні з найбільш поширених варіантів ресоціалізації – соціально-культурна ресоціалізація людей похилого віку, які в зв'язку з виходом на пенсію змушені пристосовуватися до нового статусу і відповідного рольового набору. Ресоціалізація потрібна при істотній зміні соціальної позиції в результаті зміни професії, підвищення або пониження в посаді, різкого зниження матеріального достатку, зміни соціального статусу (наприклад, еміграція). Окремим напрямком є ресоціалізація осіб, які вийшли на свободу після тривалого терміну ув'язнення, цієї ресоціалізації ми в силу різних причин спеціально не розглядаємо в даній статті.

До прикладу, за кордоном досить поширена така своєрідна форма ресоціалізації як психотерапія. Вона здійснюється в групових або індивідуальних формах, за її допомогою особистість отримує підтримку в уточненні свого соціального і культурного статусу.

Соціологи відзначають, що в стабільних суспільствах потребу в ресоціалізації відчують лише окремі соціальні групи чи особистості, але в умовах соціальних реформ і модернізацій потреба формування нових систем і цінностей набуває масового характеру. А.М. Шевченко, основними складовими масового процесу ре соціалізації вважає наступні:

- 1) відновлення індивідуальної та групової ідентичності;
- 2) пошук нової ідеології;
- 3) відновлення зруйнованої нормативно-ціннісної системи;
- 4) визначення культурного статусу;
- 5) адаптація до нових соціально-економічних і соціально-культурних умов [10, с.101].

Завершенням цього процесу, на думку А.М. Шевченко, повинна стати адаптація індивідів до аномічного стану суспільства і тим самим – його подолання і перехід до нового стабільного стану. Автор наголошує: «що процес ресоціалізації має свою специфіку, яка визначається конкретними особливостями культурно-історичного розвитку країни» [10, с. 10].

Безумовно, процес ресоціалізації в Україні досить ускладнений. Навряд чи можна розраховувати на те, що доросла людина здатна в одну мить перемінити всі свої життєві принципи. З іншого боку, «необхідність пристосування до нових суспільних умов є незаперечним фактом життя в сучасному українському суспільстві».

Безсумнівно, потреба в механізмах ресоціалізації вимагає їхньої чіткої концептуалізації, – це висвітлення сукупності цілей, завдань, принципів, функцій, процесуальних характеристик, технологічних підходів і педагогічних умов. І саме цим повинні займатися сьогодні науковці.

Суспільству слід зрозуміти, що входження України до Європи має ознаменуватися не тільки змінами у політиці та економіці, але й у культурі та у гуманітарній сфері. Зокрема, має кардинально змінитися ставлення до значної категорії членів нашого суспільства, а саме – до людей із особливими потребами. Сьогодні в Україні проживає понад 2,8 мільйона осіб з інвалідністю. Це становить 6,1% від загальної чисельності населення. Майже 80% інвалідів в Україні – це люди працездатного віку. Зазначимо, що за останні роки до цієї категорії додалася значна кількість інвалідів-військовослужбовців. Це, переважно, молоді люди з активною життєвою позицією, але їхня життєва ситуація, із набуттям інвалідності, різко змінилася. Разом із тим, інвалідність у нашому суспільстві розглядається як соціальна недостатність внаслідок обмеження життєдіяльності людини і викликана порушенням здоров'я зі стійким розладом функцій організму, що призводить до необхідності соціального захисту і допомоги. Шкода, що державні інститути досі виявляють байдужість до соціальної ситуації, що характеризується зниженням рівня життя більшості населення України. Свого часу С.С. Яремчук писав: «Оцінюючи дії органів влади в контексті кризи, наші громадяни вважають, що центральна влада займається переважно її поглибленням. Людям не подобається той стан конфлікту влади з владою, який вкрай негативно впливає на їхнє життя» [11, с.157].

На думку автора статті, для аналізу ресоціалізаційної діяльності необхідне чітке уявлення про реальну ситуацію: того об'єктивного фрагменту, який виокремила людина із оточуючої дійсності, свідомо обмежила своїм полем зору, і який адекватно відображається в її свідомості.

М.Селєзньов спробував обґрунтувати приналежність поняття “ситуація” до категорій соціальної діалектики таким чином: “Поняття “ситуація” зазвичай розглядається в соціо-гуманітарній науці як сукупність об'єктивних умов, у яких суб'єкту доводиться діяти певним чином. Жодної ситуації не можна визначити безвідносно суб'єкта, який в ній діє” [6, с.33]. Зазначимо, що дане визначення охоплює фактично всю “сукупність об'єктивних умов”, які впливають на суб'єкта, в той час, як насправді індивід реагує не на весь комплекс факторів, а на вибраний набір умов, які відрізняють одну ситуацію від іншої. Саме цей визначений, обмежений набір факторів спонукає індивіда до ресоціалізаційної діяльності.

Парадоксальність ситуації, що виникає внаслідок соціальних трансформацій, полягає в тому, що перетворення соціального простору, супроводжуване змінами функцій, а часті і суттєвими

втратами для різних соціальних груп, водночас сприяє актуалізації особистісної суб'єктності, відкриваючи для індивідів нові, раніше недосяжні, непривабливі або просто невідомі їм частини соціального простору. Більше того, дисбаланс соціальної структури сприяє не тільки руйнації, а й народженню нових соціальних груп, започаткованих найбільш творчими та активними індивідами. Тобто групові втрати для індивідів можуть поставати як набутки.

Актуалізація особистісної суб'єктивності підсилюється тим, що люди змушені давати собі раду щодо травмуючих деформацій соціального простору сам на сам, не маючи підтримки спільнот, які самі перебувають у ситуації розпаду. На рівні особистості це породжує полярні переживання: від загрози “випасти” за межі суспільства, до усвідомлення можливості раптом подолати величезну дистанцію й посісти у соціальному просторі привілейовану позицію.

Можна погодитися з О. Злобіною у тому, що “процеси перебудови соціальної структури “запускають” механізм особистісної пошукової активності, який, у свою чергу, забезпечує як перебудову особистості, так і переструктурацію соціального простору. Соціальна мобільність скеровується не тільки ззовні, з боку панівного владного порядку, який встановлює правила гри, а й із середини, самими акторами, які прокладають у соціальному просторі траєкторію власного життя. Цей опір зовнішнім домінантам є елементом утворення нового соціального порядку” [5, с.430-431].

Період функціонування суспільства, що трансформується, загалом можна визначити як проблемний, оскільки його громадянам доводиться постійно стикатися з проблемами, які раніше їх не хвилювали. І не тільки стикатися, а й вирішувати їх, відповідно до реалій життя. Людина, яка опинилася у проблемній ситуації, постає перед вибором: починати вирішувати проблему і водночас терпіти всі негаразди життя, чи залишити все без змін і змиритися з наявністю проблеми. Така ситуація невизначеного вибору характерна для перехідного суспільства і зумовлює поведінку не окремих індивідів, а переважної більшості людей. Велике значення має те, чи готові люди до вирішення своїх проблем, чи здатні вони взяти на себе *відповідальність* за своє життя. У цьому плані В. Франкл влучно зазначив: “Людина не вільна від умов. Але вона вільна обрати позицію щодо них” [8, с.77]. Проте зробити цей крок і усвідомити особисту дійову позицію, піднятися над ситуацією вдається далеко не кожному.

Як ми вже зазначали, кризова ситуація включає в себе обмежений комплекс соціальних, політичних, психологічних та інших факторів, які визначають стратегію поведінки особистості в соціальному середовищі, якщо змінилося. На рівні мікрорівневої ситуації такими факторами, на нашу думку, є бідність, неможливість соціокультурного відтворення, індивідуалізація та ін..

Незважаючи на численні спроби викоринити причини бідності або взяти під контроль її наслідки, бідність продовжує існувати, поширюватися та зазнавати зміни визначень. Сьогодні, за оцінками Всесвітнього банку та ООН, у світі проживає біля одного мільярда бідних (приблизно 1/6 усього населення Землі), переважна більшість яких концентрується в країнах, що розвиваються. Бідність у цих країнах привертає пильну увагу та спричинює значну фінансову допомогу міжнародних організацій, при цьому підкреслюється, що крайня бідність – це історичний наслідок економічної відсталості, а її подолання є реальною перспективою.

Проте бідність існує в усіх суспільствах, включно з найбагатшими та соціально найрозвинутішими, які мають вільний ринок і підтримують адекватний рівень економічного зростання. Очевидно, що в цьому випадку йдеться про масове явище, яке не переборюється виключно економічними впливами. На відміну від тих країн, де подолання бідності означає боротьбу за фізичне виживання, країни з ринковою економікою створюють свій образ бідності, під яким мається на увазі вилучення частини населення з економічних, політичних та культурних форм діяльності.

Сучасні уявлення про бідність так чи інакше апелюють до моделей суспільного устрою, концентрують у собі практично всю гаму підходів та парадигм. В результаті цього поняття “бідність” може використовуватися стосовно широкого спектру соціально-економічних ситуацій, що ускладнює створення загальноприйнятної дефініції бідності.

Для усунення невизначеності, яку містять у собі різноманітні значення поняття “бідність”, розглядаються синонімічні ряди, які використовують для позначення її нюансів, специфіка

яких виявляється не лише в термінологічних відмінностях, але й у пояснюючих концепціях, що залучаються. Харченко Н.М. пропонує розглядати чотири способи міркування про бідність – офіційний (малозабезпечені громадяни, низькодоходні групи, найменш соціально захищені прошарки населення), політичний (знедолений народ України, пріоритетні групи), моралістичний (незаможні, нужденні, жебраки, блаженні убогі) та науковий (маргіналізація, вилучення, експлуатація, андеклас, культура бідності) [9, с.7].

Як уже відзначалося, бідність є багатовимірним явищем, що включає різноманітні види депривації і соціальної ізоляції. Але ще більш важливим є те, що бідність – це системне явище, воно торкається не тільки самих бідних або груп ризику, що можуть стати бідними, але й багатьох сфер суспільства. Наслідки бідності для суспільства різноманітні й серйозні. Бідність згубно позначається на розвитку культури й освіти. Дослідження показують тісний взаємозв'язок бідності і здоров'я населення. Бідність є не тільки наслідком низької економічної ефективності системи, але й гальмом у її вдосконаленні, проведенні необхідних економічних реформ. Реформи потребують реструктуризації промисловості, збільшують рівень безробіття, призводять до збільшення конкуренції, падіння рівня життя, що породжує потяг до минулого, до державного соціалістичного регулювання, соціальних гарантій і тим самим обмежують політичну волю до реформ керівництва країни, збільшують ризик реставрації безперспективного суспільного ладу. Суспільство потрапляє в замкнуте коло, падіння економіки породжує бідність, бідність не дозволяє розв'язати економічні проблеми. Нарешті, бідність доцільно розглядати й у більш широкому гуманітарному контексті як явище, що обмежує свободу людини та її право на насичене, повноцінне життя. Отже бідність, є вагомим специфічним аспектом, що впливає на процеси ресоціалізації індивідів.

Серед різноманітних форм бідності надзвичайно важливою, на наш погляд, є так звана суб'єктивна бідність, визначена за самоідентифікацією. Важливість ця обумовлена її безпосереднім зв'язком із маргіналізацією суспільства, утриманськими настроями. Саме суб'єктивна бідність, формуючи неконструктивну, пасивну поведінку, сприяє зниженню економічної активності, ініціативи, прагненню до додаткових заробітків, до самозайнятості чи підприємництва. А це, в свою чергу, провокує готовність до сприйняття деструктивних ідей і протиправних дій. Адже, втрачаючи віру у власні сили, людина сподівається на чийсь допомогу, чийсь вказівки й урешті скоряється будь-якій політичній силі, яка належним чином натискає на больові точки.

Висновки. Глибокі зміни, які охопили широкий спектр соціальних чинників, вимагаючи зміни стратегії життя й техніки повсякденної поведінки, зумовили потребу введення в дію нових механізмів реалізації життєвих планів особистості. Для багатьох це завдання виявилось занадто складним.

За тоталітарного режиму, який існував в роки радянської влади, ідентифікація особистості відбувалася за суцільного зовнішнього втручання. Звичайно, що за таких умов формувалася повністю залежний від держави тип особистості. Сьогодні багато хто з українців відчуває ідентифікаційну кризу, яка пов'язана з потребою ресоціалізації. Нова соціальна реальність вимагає радикально по-новому розставити акценти, “переписати біографію” і розвинути такі індивідуальні якості, як автономність по відношенню до соціальних інститутів, толерантність до інших форм та стилів життя, здатність обирати та орієнтуватися у великому потоці інформації. Вирішення зазначених завдань з ресоціалізації особистості вимагає наявності соціальної бази. Ця база має бути опосередкована для індивіда значимими іншими та інтенсивною взаємодією з персоналом соціалізації. Слід наголосити, що ресоціалізація не передбачає узгодженості з минулим, вона його перетлумачує, щоб відповідало сьогоденню. Основою для ресоціалізації є теперішнє. Вона передбачає набуття нової соціальної ідентичності або закріплення досягнутої раніше в нових соціальних умовах зміненої реальності. Отже суспільство, піклуючись про вирівнювання можливостей індивідів у їхній соціальній адаптації, змушене буде організовувати ресоціалізаційну діяльність різних інститутів ресоціалізації і забезпечувати їх відповідними кадрами та матеріальною базою.

Література

1. Авраменко В.Ю. Научное понимание ресоциализации как социально-педагогической цели работы с заключенным / В.Ю. Авраменко // Актуальные проблемы совершенной психологии и педагогики. – Челябинск, 2010. – Вып. 1. – С. 5-9.
2. Андреева Г.М. Психология социального познания: учеб. пособие для студ. психол. и пед. спец. вузов / Г.М. Андреева. – М., 2000. – 287 с.
3. Белинская Е. П. Этническая социализация подростка. / Е.П. Белинская, Т.Г. Стафаненко. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Изд-во НПО «Модек», 2000. – 208 с.
4. Гидденс, Э. Социология / Энтони Гидденс при участии Карен Бердсолл; Пер. с англ. – Изд. второе, выполн. по четвертому англ. изд., полностью перераб. и доп. – М.: URSS, 2005. – 629 с.
5. Злобіна О.Г. Рухливість соціальної структури і динаміка особистісної суб'єктивності / О.Г.Злобіна // Проблеми розвитку соціологічної теорії. – К.: Соціологічна асоціація України, Інститут соціології НАН України, 2002. – С. 429-434.
6. Селезнев М.А. Социальная ситуация и социальный кризис как категории социальной диалектики / М.А. Селезнев // Методологические проблемы социальной диалектики. – Новосибирск, 1984. – 148 с.
7. Смелзер Н. Социология: пер. с англ. / Н. Смелзер – М.: Феникс, 1994. – 688 с.
8. Франкл В. Человек в поисках смысла: Пер. с англ. и нем. / В. Франкл – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
9. Харченко Н.М. Методика вимірювання та досвід аналізу бідності в сучасній Україні. / Н.М. Харченко // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук. – К.: 2001.– 20 с.
10. Шевченко А.М. Социокультурная обусловленность ресоциализации дезадаптантов и девиантов в процессе общественных изменений/ А.М. Шевченко // Диссертация на соск. науч. ст. доктора социологических наук: 22.00.06. – Ростов-на-Дону, 2004. – С. 93.
11. Яремчук С. Шляхи завершення трансформації українського суспільства / Сергій Яремчук // Вісник Львівського національного університету імені І. Франка: Збірник наукових праць. Серія соціологічна. – 2010. – Вип. 4. – С. 155–164.

Literatura

1. Avramenko V.Yu. Nauchnoye ponymaneye resotsyalyzatsyy kak sotsyal'no-pedahohycheskoy tsely raboty s zaklyuchennym / V.Yu. Avramenko // Aktual'nye problemy sovershennoy psykholohyy y pedahohyky. – Chelyabynsk, 2010. – Выр. 1. – S. 5-9.
2. Andreeva H.M. Psykholohyya sotsyal'noho poznanyya: ucheb. posobyey dlya stud. psykhol. y ped. spets. vuzov / H.M. Andreeva. – M., 2000. – 287 s.
3. Belynskaya E. P. Etnycheskaya sotsyalyzatsyya podroostka. / E.P. Belynskaya, T.H. Stafanenko. – M.: Moskovskyy psykholoho-sotsyal'nyy unystytut; Voronezh: Yzd-vo NPO «Modek», 2000. – 208 s.
4. Hyddens, Э. Sotsyolohyya / Энтони Hyddens pry uchastyy Karen Berdsoll; Per. s anhl. – Yzd. vtoreye, vyropoln. po chetvertomu anhl. yzd., polnost'yu pererab. y dop. – M.: URSS, 2005. – 629 s.
5. Zlobina O.H. Rukhlyvist' sotsial'noyi struktury i dynamika osobystisnoyi sub"yektyvnosti / O.H.Zlobina // Problemy rozvytku sotsiolohichnoyi teoriiyi. – K.: Sotsiolohichna asotsiatsiya Ukrayiny, Instytut sotsiolohiyi NAN Ukrayiny, 2002. – S. 429-434.
6. Seleznev M.A. Sotsyal'naya sytuatsyya y sotsyal'nyy kryzys kak katehoryy sotsyal'noy dyalektyky / M.A. Seleznev // Metodolohycheskye problemy sotsyal'noy dyalektyky. – Novosybyrsk, 1984. – 148 s.
7. Smelzer N. Sotsyolohyya: per. s anhl. / N. Smelzer – M.: Fenyks, 1994. – 688 s.
8. Frankl V. Chelovek v poyskakh smysla: Per. s anhl. y nem. / V. Frankl – M.: Prohress, 1990. – 368 s.
9. Kharchenko N.M. Metodyka vymiryuvannya ta dosvid analizu bidnosti v suchasniy Ukrayini. / N.M. Kharchenko // Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata sotsiolohichnykh nauk. – K.: 2001.– 20 s.
10. Shevchenko A.M. Sotsyokul'turnaya obuslovlennost' resotsyalyzatsyy dezadaptantov y devyantov v protsesse obshchestvennykh yzmenenyy/ A.M. Shevchenko // Dyssertatsyya na sosk. nach. st. doktora sotsyolohycheskykh nauk: 22.00.06. – Rostov-na-Donu, 2004. – S. 93.
11. Yaremchuk S. Shlyakhy zavershennya transformatsiyi ukrayins'koho suspil'stva / Serhiy Yaremchuk // Visnyk L'vivs'koho natsional'noho universytetu imeni I. Franka: Zbirnyk naukovykh prats'. Seriya sotsiolohichna. – 2010. – Vyp. 4. – S. 155–164.

Andrew Kambur

The influence of situational peculiarities of the cultural and historical development of the country on the process of resocialization

Based on the analysis of sources and topicality of the chosen problem the objective of the article is highlighting of the specific features of the process of socialization manifested under the influence of the specific characteristics of cultural and historical development of the country.

The author of the article draws your attention to the accents placed by social interpretation of the meaning of “resocialization”. They point primarily to the parameters of mass social mobility.

Thus, sociological analysis having a large heuristic directs researches to identify the general typology of social phenomena and processes.

The period of functioning of the crisis of society is defined as problematic as its citizens constantly encounter problems they never cared about or solved before

An individual being in a problematic situation has a choice to start solving a problem and stand all the hardships of life or leave everything as it is and submit the problem.

Then author pays attention to the paradoxical situation that appears due to social transformations. It is that the transformation of social environment will be followed by changes of functions along with substantial losses for different social groups, but at the same time it assists in actualization of personal subjectivism opening new and previously unattainable, unattractive or simply unknown parts of social environment. Moreover, the imbalance of social structure encourages not only destruction, but also the emergence of new social groups initiated by the most creative and active individuals. Which means that group losses for may arise as gains.

Keywords: resocialization, situation, poverty, crisis, restructured environment, anomie, deviation.

Надійшла до редакції 19.11.2016 р.

УДК 316+32

© Mary Chikarkova
(Chernovtsy)

FORMATION OF A NEW CIVIC AWARENESS OF UKRAINIANS IN THE DISCOURSE OF MAIDAN: SOCIOLOGICAL VIEWPOINT

The article, by relying on Fromm’s concept of freedom, analyzed the multifaceted role of the Maidan, which forced Ukrainian to rethink traditional national value systems. The study emphasizes that Maidan not only polarized a political confrontation in the country, but it became a readout step in the deployment of an intense process of self-consciousness of own cultural identity by Ukraine. Ukrainian civil society experienced an unprecedented rise and activation. The civic consciousness of today’s Ukrainian states that he seeks freedom. Nevertheless, analysis of sociological data revealed a significant difference in the meaning of freedom in various regions of Ukraine. There is a different understanding of responsibility and patriotism, the right to religious, political and cultural choice and so on in various stratum of Ukrainian society. However, statistics show that sharp differences between the regions of Ukraine in this format do not exist. In particular, we can reasonably talk about common axiological systems of certain sociological groups. These are people with the same education level, those belonging to the same religious denomination, etc. After Maidan throughout the country has increased the number of people, which begin to worry about the idea of the need to formulate new Ukrainian community. This gives us hope for the future dialogue between the various regions of the province and overcoming the existing conflict in the East of Ukraine.

Keywords: axiology, patriotism, freedom, religiousness, Maidan, cultural identity.

Freedom is one of the fundamental human values, and existentialist thesis that person is condemned to freedom, remains relevant. However, what to put into this concept? When today in our country we hear the word "freedom", it is often treated superficially and is perceived schematically in the spirit of Camus’ idea of a right to revolt. However, to what scope does freedom extend and when does it begin to grow into the anarchy? Are there situations determined fatalistically in advance and therefore situations in which person is deprived of freedom? All these issues are challenging themselves, and all the more for modern Ukraine, which is trying to break the Soviet axiological system with pain and blood and to build a new system of values. Phenomenon of